

Predicting Adolescent Girls' Self-Concept Based on Parent-Child Communication Pattern and Their Parents' Integrative Self-Knowledge

Parvin Sedghi¹, Arezoo Shomali Oskuei^{2*}, Mina Mojtabae³

1- PhD Student in General Psychology, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran.

2- Assistant Professor, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran.

3- Associate Professor, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran.

Corresponding author: Arezoo Shomali Oskuei, Assistant Professor, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran.

Email: aoskoei@riau.ac.ir

Received: 11 Nov 2021

Accepted: 21 Aug 2022

Abstract

Introduction: The parent-child relationship pattern is one of the essential components of children's development and is often related to their most important achievements such as social and cognitive abilities. The aim of the present study is to predict the self-concept of adolescent girls based on the pattern of parent-child communication and their parents' integrative self-knowledge.

Methods: The present research method is descriptive-correlation method. The statistical population included all female students of the first secondary level in Tehran in the academic year of 2019-2020, of which 460 adolescent girls and their parents as a sample unit using the multistage random sampling method and according to the inclusion and exclusion criteria were selected. Data collection instruments include demographic questionnaire, "Self-Concept Questionnaire", "Parent Child Communication Pattern Questionnaire" and "Integrative Self-Knowledge Scale". The validity of the instruments was measured using content validity by qualitative method and reliability by internal consistency method by calculating Cronbach's alpha coefficient. The research data were collected online through the link designed to answer the questionnaires. Structural Equation Model, SPSS. 24 and AMOS .24 software and maximum likelihood estimation method were used for data analysis.

Results: Parent-child communication patterns predict adolescent girls' self-concept negatively ($\beta = -0.141$, $P < 0.05$). Parents integrative self-knowledge predicts adolescent girls' self-concept positively ($\beta = 0.548$, $P < 0.01$). Parent-child communication patterns negatively predicted adolescent girls' self-concept through parents' cohesive self-knowledge ($\beta = 0.052$, $P < 0.05$).

Conclusions: Adolescent girls' self-concept is predicted based on the parent-child communication pattern and their parents' cohesive self-knowledge. It is recommended to hold educational workshops for families to improve the pattern of parent-child relationship and self-integrative of parents.

Keywords: Parent-Child Communication Pattern, Self-Concept, Integrative Self-Knowledge, Teenage Girls.

پیش بینی خودپنداره دختران نوجوان بر اساس الگوی ارتباط والد- فرزند و خودشناسی انسجامی والدین آنها

پروین صدقی^۱، آرزو شمالی اسکویی^{۲*}، مینا مجتبابی^۳

۱- دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

۲- استادیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

۳- دانشیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

نویسنده مسئول: آرزو شمالی اسکویی، استادیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.
ایمیل: aoskoei@riau.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۲۰

چکیده

مقدمه: الگوی ارتباط والد-فرزند یکی از اجزای ضروری رشد فرزندان است و اغلب با مهم‌ترین موفقیت‌های آنها مانند توانایی‌های اجتماعی و شناختی مرتبط است. هدف پژوهش حاضر پیش بینی خودپنداره دختران نوجوان بر اساس الگوی ارتباط والد- فرزند و خودشناسی انسجامی والدین آنها می باشد.

روش کار: پژوهش حاضر از نوع توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه اول شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بودند. از بین آنها ۴۶۰ دختر نوجوان به همراه یکی از والدینشان به عنوان یک واحد نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای و با توجه به معیارهای ورود و خروج انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده‌ها شامل پرسشنامه جمعیت شناختی، "پرسشنامه خودپنداره" (Self-Concept Questionnaire)، "پرسشنامه الگوی ارتباط والد- فرزند" (Parent Child Communication Pattern Questionnaire) و "مقیاس خودشناسی انسجامی" (Integrative Self-Knowledge Scale) بود. روایی ابزارها با استفاده از روایی محتوا به روش کیفی و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ اندازه گیری شد. لینک پاسخگویی به پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین و در سایت اینترنتی در اختیار دانش‌آموزان و والدین آنها قرار گرفت. داده‌های پژوهش از طریق آنلاین در لینک طراحی شده پاسخگویی به پرسشنامه‌ها جمع آوری شدند. برای تحلیل داده‌ها از الگوی معادلات ساختاری و نرم افزارهای اس پی اس اس نسخه ۲۴ و آموس نسخه ۲۴ و روش برآورد بیشینه احتمال استفاده شد.

یافته‌ها: الگوی ارتباط والد- فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به صورت منفی پیش بینی کرد ($\beta = -0.141, P < 0.05$). خودشناسی انسجامی والدین، خودپنداره دختران نوجوان را به صورت مثبت پیش بینی نمود ($\beta = 0.548, P < 0.01$). الگوی ارتباط والد-فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به واسطه خودشناسی انسجامی والدین به صورت منفی پیش بینی کرد ($\beta = -0.052, P < 0.05$).

نتیجه گیری: خودپنداره دختران نوجوان بر اساس الگوی ارتباط والد- فرزند و خودشناسی انسجامی والدین آنها پیش بینی می شود. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای خانواده‌ها جهت ارتقای الگوی ارتباط والد- فرزند و خودشناسی انسجامی والدین پیشنهاد می شود.

کلیدواژه‌ها: الگوی ارتباط والد- فرزند، خودپنداره، خودشناسی انسجامی، دختران نوجوان.

نوجوانی (adolescence) دوره ای از رشد انسان است که تحولاتی عمیقی در ساختار جسمانی و روانشناختی فرد رخ می دهد (۱). تغییرات ساختاری و روانشناختی که در دوران بلوغ برای نوجوانان رخ می دهد، یک بحران اساسی رشد محسوب می شود (۲). دوره نوجوانی در واقع مرحله گذار از دوره کودکی به بزرگسالی و جوانی است و با توجه به اینکه درصد زیادی از جمعیت هر کشوری را نوجوانان و جوانان تشکیل می دهند، سلامت آن ها از اهمیت بالایی برخوردار است (۳). در طول دوره رشد کودکی و نوجوانی حسی منسجم و متمایزی از خود (self) در برابر دیگران شکل می گیرد (۴) که نقش تعیین کننده ای در زندگی فردی، سازگاری روانی- اجتماعی، موفقیت تحصیلی و سلامت جسمانی افراد بر عهده دارد (۵). خودپنداره (self-concept) بخشی از هویت (identity) فرد است که در دوران کودکی و نوجوانی بر اثر فرایندهای خودشناسی (self-knowledge) شکل می گیرد (۶). خودپنداره تجربه فرد از خود و باورهای مربوط به خویش در جنبه های جسمی، رفتاری و روانی است (۷) که از انعکاس تجارب فرد از خودش ناشی می شود و این تجربه، مستقل از دیگران ولی در ارتباط با آن ها است. خودپنداره سازمان دهی کلی ادراکات فرد نسبت به خود است که چندبخشی، سلسله مراتبی و نسبتاً ثابت است که شامل انسجام و وحدت بین احساسات، گرایش های خودآگاه و ناخودآگاه، درک و شناخت پیرامون هویت، ارزش ها و نقش های فرد، موجودیت فیزیکی و چگونگی شناخت فرد از خویشتم می باشد. به عبارتی دیگر، مجموعه کلی باورهای فرد در مورد اسنادهای شخصی وی راجع به خویش و دید کلی فرد درباره خودش که با تجربه وی و تفسیر دیگران از آن تجربه شکل می گیرد و متحول می شود (۸، ۹).

در سال های اخیر روانشناسان به تشکیل خودپنداره و به کسانی که مسئول پرورش کودک در ابتدای زندگی هستند، اهمیت زیادی دادند. در این میان تجارب اجتماعی جایگاه اساسی دارند و این تجارب اجتماعی تا حد زیادی به روابط خانوادگی منحصر می باشد (۱۰). خانواده اولین و مهم ترین نظام اجتماعی است که بر شکل گیری خودپنداره و عزت نفس مؤثر است. در واقع تعامل های اولیه بین والد- فرزند پایه و اساسی را برای رشد حس ارزشمندی خود در اوایل کودکی دارد. Prioste و همکاران (۱۱) در پژوهش خود نشان دادند رشد هویت کودکان و نوجوانان به تجارب و ادراکات

آن ها از خانواده و به ویژه والدین وابسته است. در این میان پیوند عمیق و رابطه عاطفی میان والدین حائز اهمیت است و باعث پرورش حس خودباوری و اعتماد به نفس در فرزندان می شود (۱۲). شکل گیری هویت فرآیندی ساده انگارانه نیست، بلکه ابعاد متفاوتی بر آن اثر دارد. یکی از ابعاد تحول نوجوانی، نظم بخشی است که خود متأثر از رابطه اولیه کودک با والدین است (۱۳). رشد هویت در سایه ارتباط با والدین رخ می دهد، این فرآیند پیش رونده شامل یکپارچه سازی آگاهانه اعتقادات فرد درباره خودش، اعتقادات فرد راجع به دیدگاه دیگران و تعهد نسبت به ارزش های شخصی و هدف های زندگی است. نتایج پژوهش Chang و همکاران (۱۴) نشان داد که خودپنداره تحت تأثیر روابط والدین با فرزندان، دریافت حمایت عاطفی از والدین، احساس همبستگی خانواده و همچنین آسفتگی در محیط خانواده قرار دارد. در نتیجه خانواده نقش اساسی در رشد یا تضعیف خودپنداره نوجوانان ایفا می نماید.

الگوی ارتباط والد-فرزند (Parent-Child Relationship Pattern)، نشان دهنده ابتدایی ترین و اصیل ترین روابط اجتماعی انسان در گستره زندگی است؛ از این رو، کیفیت روابط والد-فرزند به عنوان مهمترین عامل مؤثر شایستگی، شکوفایی و بهزیستی همه افراد مورد بحث قرار گرفته است که به عنوان یک الگوی نظری، تأثیر ویژگی های حاکم بر ارتباط بین والد و فرزند را تشریح می کند (۱۵). الگوی ارتباط والد-فرزند بر روی جهت مندی و فعالیت های هدف مند فرزند تأثیر می گذارد. در این راستا، مراد از هدف مندی، رابطه ای معنادار است که در زنجیره فعالیتها و برنامه های یک فرد در طول زمان مشاهده می شود. محصول، وجود ارزش ها، باورها و قواعدی است که از درون آن ها کشش ها و رانش ها به سوی موضوعی، در فرد ایجاد می شود و در او حس معنا و انگیزه برای انجام فعل، ایجاد می کنند. بر اساس آن ها افراد در بین جریان های فکری و سبک های زندگی موجود جامعه خود، جهت یابی می کند و به موضع و جایگاه خود و پیامدهای آن برای تحول خود، آگاه می شود (۱۶). جوانی و همکاران (۱۷) در مطالعه خود دریافتند تلاش برای شکل گیری خودپنداره مثبت و کاهش تعارض والد- فرزند در بین نوجوانان، نقش مهمی در ارتقاء رضایت از زندگی آن ها بر جای می گذارد. اعتصامی پور و همکاران (۱۸) در مطالعه خود دریافتند که رابطه والد- فرزند بر عزت نفس نوجوانان تأثیر دارد. حسینی و همکاران

می شود و به نظر می رسد افکار، هیجانات و رفتارهای فرد را در روابط بین فردی وی با فرزندانش هدایت می کند (۲۱).

دوران نوجوانی به عنوان مقطع بسیار حساسی از زندگی فرد با تغییرات گسترده شناختی و ساختاری همراه است و در این بین نقش محیط تعاملی زندگی و حضور والدین تأثیرات بسزایی بر خودپنداره، عزت نفس و احتمالاً مشکلات آتی نوجوانان برجای می گذارد. بنابراین، ساخت و فضای روانی خانواده، که ترکیب کلی و مجموعه روابط بین اعضای خانواده است، به گونه ای عملکرد و رفتار فرد را در جهت رویارویی با مسائل و موانع و فشارهای روانی، اضطرابها، ترسها و سایر محرکهای ناخوشایند تحت تأثیر قرار می دهد. با توجه به اهمیت و بحرانی بودن دوره نوجوانی از لحاظ شکل گیری خودپنداره و هویت، مطالعه این دوره از زندگی از ضرورت ویژه ای برخوردار است. اگر چه در بسیاری از پژوهشها نشان داده شده که خانواده نقش مهمی در شکل گیری خودپنداره فرزندان دارد اما این مسئله که ارتباط والد-فرزند و خودشناسی انسجامی والدین از چه مسیرهایی بر کیفیت خودپنداره فرزندان اثرگذار است، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به عبارتی دیگر، اگر چه بر اساس پژوهشهای قبلی انجام شده رابطه بین مفاهیم در نظر گرفته شده است و رابطه متغیرها با یکدیگر مورد تایید قرار گرفته است، اما در یک رابطه جدید چنین موردی مورد بررسی قرار نگرفته است و این موضوع که ارتباط والد-فرزند و خودشناسی انسجامی والدین از چه مسیرهایی با کیفیت خودپنداره فرزندان همبستگی دارد، مورد بررسی قرار نگرفته بود. همچنین در هیچ پیشینه ای متغیرهایی همچون خودشناسی انسجامی والدین، ارتباط والد-فرزند و خودپنداره فرزندان در یک رابطه جدید با هم بررسی نشده بودند. از سوی دیگر، در پژوهشهای قبلی، تقریباً در همه موارد، مطالعه روابط در حال حاضر والد با نوجوان با توجه به متغیر مورد نظر بررسی شده اند در صورتی که در این پژوهش، الگوی ارتباط والدین و خودشناسی والدین مورد بررسی قرار گرفته شده است که مهم ترین نوآوری آن است و آسیب شناسی همزمان والد و نوجوان را در امکان پذیر می سازد بنابراین، پژوهش حاضر با هدف پیش بینی خودپنداره دختران نوجوان بر اساس الگوی ارتباط والد-فرزند و خودشناسی انسجامی والدین آنها انجام شد.

(۱۹) دریافتند که خودپنداره نوجوانان سیگاری با عملکرد خانواده آنها همبستگی دارد. Li و همکاران (۲۰) تأکید داشته اند که روابط والد-فرزند و وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده بر عزت نفس و خودپنداره فرزندان تأثیر دارد. یکی از متغیرهایی که اثری تسریعی بر شرایط نوجوان دارد و می تواند سبک هویت وی را تحت تأثیر قرار دهد (۲۱) و در ارتباط نزدیک با متغیرهای مرتبط با خانواده قرار دارد، «خودشناسی» است. «خودشناسی» فرایندی روانشناختی سازش یافته، پویایی و انسجامی که به صورت زمان مند عمل می کند و هدف آن خودنظم دهی است (۲۲). ظرفیت درک فرایندها و تجربه های درونی به شکلی زمان مند سازمان یافته، به منظور نظم بخشیدن به خود، خودشناسی انسجامی نامیده می شود. این فرایند که کوششی انطباقی برای درک تجارب خود در خلال زمان به منظور دستیابی به نتایج مطلوب است، نوعی آگاهی لحظه به لحظه از حالات روانشناختی و توان تمایز و تحلیل محتوای تجارب کنونی محسوب می شود (۲۳). خودشناسی انسجامی، مسئولیت پردازش شناختی فعال در مورد خود و رویدادهای گذشته را بر عهده دارد و تجربه ها و صفات خود را در ترکیبی معنادار وحدت می بخشد. خودشناسی فرآیندی انسجام بخش و انطباقی است، زیرا تجارب و صفات «خود» را در ترکیبی معنی دار یکپارچه می کند و وحدت می بخشد و به واسطه خودنظم دهی، رفتارهای انطباقی و تصمیمهایی با توجه به شرایط حال به وجود آید (۲۴). خودشناسی انسجامی به ترکیب تجربه ها و اسنادهای مربوط به خود به صورت معنی دار، تلفیق و تنظیم تجارب فرایند خودنظم دهی و در نتیجه موجب ادراک متفاوت و دقیق تر از تمام تجارب گذشته اعم از دل بستگی ها و روابط والدگری می شود (۲۲). اصغری و بشارت (۲۵) در پژوهش خود به بررسی رابطه بین والدگری ادراک شده (از جمله مشارکت، حمایت خودمختاری و ابعاد صمیمیت) با خودشناسی انسجامی پرداختند. نتایج نشان داد که حمایت و صمیمیت و خودمختاری درک شده با خودشناسی انسجامی ارتباط مثبت دارد و حمایت و خودمختاری درک شده و سپس صمیمیت (به ویژه از سمت مادر) می تواند تغییرات خودشناسی انسجامی را پیش بینی کند. خودشناسی انسجامی متغیری است که در سطح درون فردی نقشی هماهنگ کننده ایفا می کند و با پردازش اطلاعات مختلف مرتبط با خود فرد، موجب انسجام

روش کار

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه اول شهر تهران (۱۳۳۵۸۶ تن) در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بودند. در پژوهش حاضر با در نظر گرفتن تعداد پارامترها (۱۵ خطای نشانگر مربوط به همه متغیرها، ۵ مسیر و ۲ خطای متغیر درون زاد نهفته و ۱ کوواریانس) تعداد نمونه ۲۰ برابر تعداد پارامترها یعنی معادل ۴۶۰ تن برآورد شد (۲۶). بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای که در آن نمونه اصلی طی چند مرحله انتخاب می‌شوند مراحل نمونه‌گیری طبق مجوزهای صادره شده از سوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن و اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران صورت گرفت. در پژوهش حاضر، در پژوهش حاضر، تهران از میان ۲۲ منطقه آموزش و پرورش شهر تهران، منطقه ۱۳ آموزش و پرورش به صورت تصادفی قرعه‌کشی انتخاب شد. سپس از بین ۱۶ مدرسه مقطع متوسطه اول، ۶ مدرسه به صورت تصادفی قرعه‌کشی انتخاب شدند. روش انتخاب به این شکل بود که اسامی مناطق و مدارس روی کاغذ نوشته می‌شد و بعد از قرار دادن در گوی، انتخاب می‌شدند. از میان دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در این ۶ مدرسه که تعداد آن‌ها، ۱۱۳۵ تن بودند. مقطع هفتم ۹ کلاس، مقطع هشتم در ۱۲ کلاس و مقطع نهم در ۱۰ کلاس قرار داشت، از هر کلاس مقطع هفتم تعداد ۱۸ دانش‌آموز (۱۶۲ تن)، از هر کلاس مقطع هشتم تعداد ۱۴ دانش‌آموز (۱۶۸ تن) و از هر کلاس مقطع نهم تعداد ۱۳ دانش‌آموز (۱۳۰ تن) و در کل، ۴۶۰ دختر نوجوان به همراه یکی از والدین‌شان به عنوان یک «واحد نمونه» با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی قرعه‌کشی انتخاب شدند. به هر کدام از دانش‌آموزان کلاس یک کد داده شد و سپس تعداد شماره‌هایی از گوی بیرون کشیده شد و به این ترتیب، دانش‌آموزان به عنوان نمونه انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهایی به شرح زیر استفاده شد.

پرسشنامه جمعیت‌شناختی که شامل سن دانش‌آموز، مقطع تحصیلی دانش‌آموز، نام مدرسه، میزان تحصیلات و سن والد بود.

«پرسشنامه خود-پنداره» (Self-Concept Questionnaire) که توسط Saraswat در هند سال ۱۹۸۴ طراحی شده است که شامل ۴۸ عبارت است که ۶ مؤلفه جسمانی (physical)

(شامل ۸ عبارت ۲، ۳، ۹، ۲۰، ۲۲، ۲۷، ۲۹، ۳۱)، اجتماعی (social) (شامل ۸ عبارت ۱، ۸، ۲۱، ۳۷، ۴۰، ۴۳، ۴۶، ۴۸)، خلق (mood) (شامل ۸ عبارت ۴، ۱۰، ۱۴، ۱۶، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۸)، آموزشی (educational) (شامل ۸ عبارت ۵، ۱۳، ۱۵، ۱۷، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۲)، اخلاقی (moral) (شامل ۸ عبارت ۶، ۳۴، ۳۵، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۷) و عقلانی (rational) (شامل ۸ عبارت ۷، ۱۱، ۱۲، ۱۸، ۳۳، ۳۶، ۳۸، ۳۹) را در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافق=۵ تا کاملاً مخالف=۱ مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در این ابزار حداقل نمره ۴۸ و حداکثر نمره ۲۴۰ است و کسب نمره بالاتر در این ابزار به معنای میزان بالاتری از هر یک از مؤلفه‌ها است. سطح بندی نمره‌ها گزارش نشده است چرا که معیار، کسب میانگین بیشتر می‌باشد (۲۷).

Saraswat (۲۷) ویژگی‌های روانسنجی «پرسشنامه خود-پنداره» بر روی نمونه‌ای شامل ۲۰۰ دانش‌آموز در هند، روایی سازه را با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی بررسی کرد. نتایج وجود ۶ عامل را تأیید کرد. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق ۰/۸۰ گزارش شد. Khan & Alam (۲۹) برای بررسی ویژگی‌های روانسنجی «پرسشنامه خود-پنداره» بر روی نمونه‌ای شامل ۴۰۰ دانش‌آموزان هند، روایی سازه به روش روایی همگرای آن را بر اساس همبستگی مثبت با «مقیاس انگیزه پیشرفت» (Achievement Motivation Scale) برابر با ۰/۳۳ و ضریب ثبات با استفاده از روش بازآزمایی برای نمونه فوق با فاصله زمانی ۲ هفته برابر ۰/۶۹ گزارش کردند.

عابد و همکاران (۳۰) برای بررسی ویژگی‌های روانسنجی «پرسشنامه خود-پنداره» بر روی نمونه‌ای شامل ۱۷۰ تن دانش‌آموز دختر دبیرستانی ساکن منطقه ۱ شهر تهران، روایی سازه به روش روایی همگرای آن را بر اساس همبستگی با «پرسشنامه الگوهای ارتباطی خانواده» (Family Communication Patterns Questionnaire) برابر با ۰/۳۲ و ضریب ثبات با استفاده از روش بازآزمایی برای نمونه فوق با فاصله زمانی ۲ هفته برابر ۰/۹۱ گزارش کردند. بخش و همکاران (۳۱) پس از بررسی ویژگی‌های روانسنجی «پرسشنامه خود-پنداره» بر روی نمونه‌ای شامل ۱۵۰ تن از معلمان متأهل شهر داراب، روایی سازه به روش روایی همگرای آن را بر اساس همبستگی با «پرسشنامه ساختار قدرت در خانواده» (Power Structure in the Family)

Questionnaire) برابر با ۰/۲۶ و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق برابر با ۰/۸۷ گزارش کردند.

«پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند» (Parent-Child Communication Pattern Questionnaire) که توسط باقری و غفاری جعفر زادگان در تهران سال ۱۳۹۲ ساخته شد (۱۶). ابزار شامل ۴۸ عبارت است که ۸ مؤلفه انعطاف‌پذیری (flexibility) (شامل ۶ عبارت شامل عبارت های ۱، ۹، ۱۷، ۲۵، ۳۳، ۴۱)، تزلزل هنجاری (norm fluctuation) (شامل ۶ عبارت ۲، ۱۰، ۱۸، ۲۶، ۳۴، ۴۲)، کنترل/ محدودیت (control/ limitation) (شامل ۶ عبارت ۳، ۱۱، ۱۹، ۲۷، ۳۵، ۴۳)، نازپروردگی (mollycoddle) (شامل ۶ عبارت ۴، ۱۲، ۲۰، ۲۸، ۳۶، ۴۴)، رسمی (formality) (شامل ۶ عبارت ۵، ۱۳، ۲۱، ۲۹، ۳۷، ۴۵)، درهم تنیدگی (entanglement) (شامل ۶ عبارت ۶، ۱۴، ۲۲، ۳۰، ۳۸، ۴۶)، ارزش مشروط (conditional value) (شامل ۶ عبارت ۷، ۱۵، ۲۳، ۳۱، ۳۹ و ۴۷) و رهایی (liberation) (شامل ۶ عبارت ۸، ۱۶، ۲۴، ۳۲، ۴۰، ۴۸) است. پاسخ دهی در یک طیف لیکرت ۵ گزینه ای از کاملاً همین گونه است=۵ تا اصلاً این گونه نیست=۱ مورد ارزیابی قرار می دهد. حداقل نمره در این ابزار ۴۸ و حداکثر نمره ۲۴۰ است و کسب نمره بالاتر در این ابزار به معنای میزان بالاتری از هر یک از مؤلفه ها است. سطح بندی نمره ها گزارش نشده است چرا که معیار، کسب میانگین بیشتر می باشد (۱۶).

باقری و غفاری جعفر زادگان (۱۶) ویژگی های روانسنجی «پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند» بر روی نمونه ای شامل افراد ۱۵-۳۰ ساله شهر تهران، روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی بررسی کردند. نتایج وجود ۸ عامل را نشان داد. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق را برابر با ۰/۶۶ گزارش کردند. نعمت زاده و همکاران (۳۲) پس از بررسی ویژگی های روانسنجی «پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند» بر روی نمونه ای شامل ۳۲۰ تن دانش آموزان دختر پایه هشتم شهر تهران، روایی سازه به روش روایی همگرایی آن را بر اساس همبستگی مثبت با «پرسشنامه پرخاشگری ابوالمعالی» (Abolmaali Aggression Questionnaire) برابر با ۰/۵۹- و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق در دامنه ای از ۰/۵۶ تا ۰/۸۶ گزارش کردند.

«مقیاس خودشناسی انسجامی» (Integrative Self-Knowledge Scale) توسط قربانی و همکاران در تهران سال ۲۰۰۳ ساخته شده (۳۴) که شامل ۱۲ عبارت است و ۳ زیر مقیاس تأملی (reflective) (شامل ۳ عبارت ۳، ۶، ۹)، تجربه‌ای (experiential) (شامل ۳ عبارت ۱، ۵، ۷، ۸) و انسجامی (cohesive) (شامل ۵ عبارت ۲، ۴، ۱۰، ۱۱، ۱۲) را در یک طیف لیکرت ۵ درجه ای از عمدتاً نادرست=۱ تا عمدتاً درست=۵ مورد ارزیابی قرار می دهد. به استثنای عبارت‌های شماره ۳، ۶ و ۹، بقیه عبارت‌ها به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. حداقل نمره در این ابزار ۱۲ و حداکثر نمره ۶۰ است و کسب نمره بالاتر در این ابزار به معنای میزان بالاتری از هر یک از مؤلفه ها است. سطح بندی نمره ها گزارش نشده است (۳۳). قربانی و همکاران (۳۴) برای بررسی ویژگی های روانسنجی «مقیاس خودشناسی انسجامی» بر روی نمونه ای شامل ۲۲۰ دانشجوی آمریکایی، روایی سازه را با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی رضایت بخش گزارش کرده و بر اساس نتایج وجود عوامل خودآگاهی تأملی، تجربه‌ای و انسجامی تأیید شد. همچنین پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق در دامنه ای از ۰/۸۴ تا ۰/۹۰ گزارش کردند. قربانی و همکاران (۲۲) برای بررسی ویژگی های روانسنجی «مقیاس خودشناسی انسجامی» بر روی نمونه ای شامل ۲۲۰ دانشجوی آمریکایی، روایی سازه به روش روایی همگرایی آن را بر اساس همبستگی با «مقیاس عزت نفس روزنبرگ» (Rosenberg Self-Esteem Scale) برابر با ۰/۵۶ و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق برابر با ۰/۸۲ گزارش کردند. Ghorbani & Watson (۳۵) پس از بررسی ویژگی های روانسنجی «مقیاس خودشناسی انسجامی» بر روی نمونه ای شامل ۲۳۱ دانشجوی ایرانی، روایی سازه به روش روایی همگرایی آن را بر اساس همبستگی با «مقیاس عزت نفس روزنبرگ» برابر با ۰/۶۴ و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق برای زیر مقیاس های تجربی برابر با ۰/۸۳، تأملی برابر با ۰/۷۹ و انسجامی ۰/۸۶ گزارش کردند. آفتاب و شمس (۳۶) پس از بررسی ویژگی های روانسنجی «مقیاس خودشناسی انسجامی» بر روی نمونه ای شامل ۳۶۰ تن از ساکنان شهر کرج، روایی سازه این ابزار را با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی رضایت بخش گزارش کرده و بر اساس نتایج وجود عوامل تأملی،

تابستان سال ۱۴۰۰ جمع آوری شد. در راستای اخلاق پژوهش، دانش آموزانی که به عنوان نمونه انتخاب شدند، دارای شرایطی همچون رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش و تحصیل در مقطع اول متوسطه در مدارس منطقه ۱۳ تهران بودند. در صورت تکمیل نکردن سؤالات پرسشنامه و وجود سابقه مشکلات و ناتوانی‌های متوسط تا شدید یادگیری (جهت جلوگیری از تداخل در توانایی تکمیل پرسشنامه‌ها و شرکت در پژوهش)، پرسشنامه وارد تحلیل نگردید. در این پژوهش اصول اخلاقی پژوهش از جمله رازداری، محرمانه ماندن و حریم خصوصی افراد رعایت شد.

برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی از جمله میانگین و انحراف معیار و روش الگویابی معادله‌های ساختاری به شرط برقراری پیش فرض‌های معادلات ساختاری استفاده شد. پیش فرض‌های نرمال بودن و نرمال بودن توزیع چند متغیری با استفاده از چولگی (skewness)، «کشیدگی» (kurtosis) و فاصله مهلنوبایس (Mahalanobis distance) و عدم وجود رابطه همخطی (collinearity) در بین متغیرهای پیش بین با استفاده از ضریب تحمل (distance tolerance) و تورم واریانس (variance inflation) بررسی شد. برای تحلیل داده‌ها از روش الگوی معادلات ساختاری و نرم افزارهای اس پی اس نسخه ۲۴ و آموس نسخه ۲۴ و روش برآورد «بیشینه احتمال» (Maximum Likelihood) استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر میانگین و انحراف معیار متغیر سن (به سال) دختران نوجوان شرکت‌کننده به ترتیب ۱۳/۴۲ و ۰/۸۶ بود. ۱۶۲ تن (۳۵/۲۱ درصد) از آن‌ها در پایه هفتم، ۱۶۸ تن (۳۶/۵۳ درصد) در پایه هشتم و ۱۳۰ تن (۲۸/۲۶ درصد) در پایه نهم مشغول به تحصیل بودند که در مدارس زینبیه (۸۱ تن)، فاطمیه (۷۳ تن)، فضیلت (۷۱ تن)، فرزنانگان (۴۷ تن)، معصومی لاری (۸۳ تن) و علوی (۷۸ تن) مشغول به تحصیل بودند. در این پژوهش ۳۴۹ تن (۷۸/۳ درصد) از مادران و ۹۷ تن (۲۱/۷ درصد) از پدران دختران نوجوان حضور داشتند. میانگین و انحراف معیار سن والدین شرکت‌کننده به ترتیب ۴۲/۴۱ و ۵/۸۲ بود. میزان تحصیلات ۷۶ تن (۱۷ درصد) از والدین شرکت‌کننده در پژوهش زیر دیپلم، ۱۹۵ تن (۴۳/۸ درصد) دیپلم، ۵ تن (۱/۱ درصد) کاردانی، ۱۲۵

تجربه‌ای و انسجامی تأیید شد و پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای نمونه فوق برابر با ۰/۸۵ گزارش کردند.

در پژوهش حاضر روایی محتوا به روش کیفی برای «پرسشنامه خودپنداره»، «پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند» و «مقیاس خودشناسی انسجامی» برای تمام عبارات‌های پرسشنامه مورد تأیید ۵ تن از مدرسین متخصص روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن قرار گرفت. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ ابزارها بر روی ۴۴۶ نوجوان دختر و والدین شان اندازه‌گیری شد. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای مؤلفه‌های «پرسشنامه خود-پنداره»، جسمی ۰/۷۵؛ اجتماعی ۰/۶۳؛ خلق ۰/۶۷؛ آموزشی ۰/۷۹؛ اخلاقی ۰/۷۲ و عقلانی ۰/۶۴ به دست آمد. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای مؤلفه‌های «پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند»، انعطاف‌پذیری ۰/۷۹، بی‌ثباتی ۰/۷۵، کنترل/محدودیت ۰/۷۴، نازپروردگی ۰/۷۸، رسمی ۰/۷۰، درهم تنیدگی ۰/۷۰، ارزش مشروط ۰/۷۰ و رهایی ۰/۷۳ به دست آمد. پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ برای زیرمقیاس‌های «مقیاس خودشناسی انسجامی»، تأملی ۰/۶۶؛ تجربی ۰/۷۷ و انسجامی ۰/۷۶ به دست آمد.

برای جمع آوری داده‌ها پس از هماهنگی و کسب مجوز از دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن و آماده‌سازی پرسشنامه‌ها به صورت «برخط» (online) (آنلاین‌سازی پرسشنامه‌ها در سایت عریضه انجام گرفت)، انتخاب منطقه ۱۳ از بین مناطق ۲۲ گانه، ۶ مدرسه از ۱۶ مدرسه منطقه ۱۳ انتخاب شدند و از بین دانش‌آموزان ۶ مدرسه، ۴۶۰ دانش‌آموز به همراه والدینشان به عنوان افراد نمونه انتخاب شدند.

در گام بعد، لینک پاسخ به پرسشنامه‌ها برای آن‌ها ارسال شد و از آن‌ها خواسته شد با مراجعه به لینک پاسخگویی به همراه یکی از والدین خود به پرسشنامه‌ها پاسخ دهند. پس از تکمیل «مقیاس خودشناسی انسجامی» و «پرسشنامه الگوی ارتباط والد-فرزند» توسط والد، یک کد رهگیری در اختیار آن‌ها قرار می‌گرفت که فرزند ایشان می‌توانست پس از ورود به سایت و با وارد نمودن کد رهگیری، پرسشنامه «پرسشنامه خودپنداره» را تکمیل نماید.

در پژوهش حاضر پرسشنامه‌ها به مدت ۳ ماه و از اواخر

تن (۲۸ درصد) کارشناسی و ۴۵ تن (۱۰/۱ درصد) بالاتر از در جدول ۱ مفروضه های نرمال بودن و همخطی بودن کارشناسی بود. متغیرها نشان داده شده است.

جدول ۱: بررسی مفروضه های نرمال بودن و همخطی بودن

متغیر	چولگی	کشیدگی	ضریب تحمل	تورم واریانس
الگوی ارتباط والد-فرزند- نازپروردگی	-۰/۲۴۴	-۰/۸۷۸	۰/۶۸۳	۱/۴۶۴
الگوی ارتباط والد-فرزند - انعطاف پذیری	۰/۰۱۲	-۰/۴۹۰	۰/۷۶۴	۱/۳۰۸
الگوی ارتباط والد-فرزند - بی ثباتی	۰/۲۹۰	۰/۲۹۴	۰/۸۴۲	۱/۱۸۸
الگوهای رابطه والد/فرزند- رسمی	۰/۲۵۵	۰/۸۰۳	۰/۸۹۹	۱/۱۱۳
الگوی ارتباط والد-فرزند - درهم تنیدگی	-۰/۱۱۷	-۰/۳۴۷	۰/۸۰۰	۱/۲۴۹
الگوی ارتباط والد-فرزند - ارزش مشروط	-۱/۰۰۹	۱/۳۰۴	۰/۳۹۴	۲/۵۴۱
الگوی ارتباط والد-فرزند - کنترل/محدودیت	-۰/۵۴۰	-۰/۰۰۸	۰/۲۷۳	۳/۶۶۷
الگوی ارتباط والد-فرزند - رهایی	-۰/۳۰۸	-۰/۶۸۸	۰/۴۴۲	۲/۲۶۵
خودشناسی انسجامی والدین- خودشناسی تأملی	-۱/۱۵	۰/۲۳	۰/۴۴	۲/۲۹
خودشناسی انسجامی والدین- خودشناسی تجربی	-۰/۲۱	-۱/۱۸	۰/۳۲	۳/۱۴
خودشناسی انسجامی والدین- خودشناسی انسجامی	-۰/۳۸	-۰/۱۲	۰/۲۸	۳/۵۴
خودپنداره- جسمانی	-۰/۸۶	۰/۲۰	-	-
خودپنداره- اجتماعی	-۰/۳۹	-۰/۶۲	-	-
خودپنداره- خلق	-۰/۵۶	-۰/۴۸	-	-
خودپنداره- آموزشی	-۰/۹۴	۰/۳۵	-	-
خودپنداره- اخلاقی	-۰/۲۸	-۰/۴۹	-	-
خودپنداره- عقلانی	-۰/۱۵	-۰/۰۴	-	-

آن‌ها کوچک‌تر از ۱۰ است. بنابراین، مفروضه عدم وجود همخطی نیز در بین داده‌ها برقرار بود. در جدول ۲ شاخص‌های برازش اعم از الگوی ساختاری اولیه و شاخص‌های اصلاح شده نشان داده شده است.

جدول ۱ نشان می‌دهد که مقادیر کشیدگی و چولگی همه متغیرها در محدوده +۲ و -۲ قرار دارد. بنابراین، توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال بود. جدول فوق نشان می‌دهد که مقادیر «ضریب تحمل» متغیرهای پیش‌بین بزرگ‌تر از ۰/۱ و مقادیر عامل «تورم واریانس»

جدول ۲: شاخص‌های برازش الگوی ساختاری اولیه و اصلاح شده

شاخص‌های برازندگی	الگوی ساختاری	نقطه برش
مجذور کای	۳۱۴/۳۴	-
مجذور کای هنجار شده	۳/۶۵	کمتر از ۳
شاخص نکویی برازش	۰/۹۲۰	۰/۹۰ >
شاخص تعدیل شده برازندگی	۰/۸۹۰	۰/۸۵۰ >
شاخص نکویی تطبیقی	۰/۹۲۵	۰/۹۰ >
ریشه خطای میانگین مجزورات تقریب	۰/۰۷۰	۰/۰۸ <

در جدول ۳ ضرایب مسیر مستقیم و غیر مستقیم و ضرایب کل بین متغیرها نشان داده شده است.

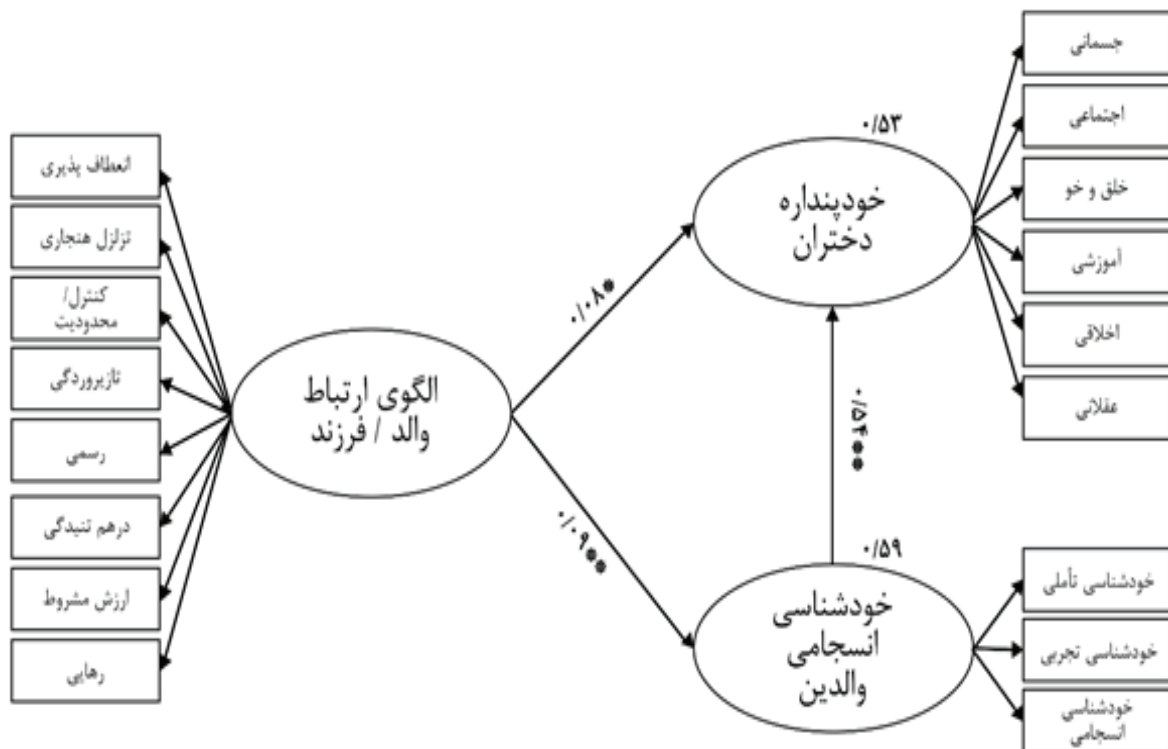
جدول ۲ نشان می‌دهد که شاخص‌های برازندگی حاصل از الگوی ساختاری از برازش قابل قبول الگو با داده‌های گردآوری شده حمایت می‌کنند.

جدول ۳: ضرایب مسیر بین متغیرها در الگوی ساختاری

مقدار احتمال	برآورد اثر استاندارد شده	خطای معیار	برآورد اثر استاندارد نشده	مسیرها	
۰/۰۰۱	-۰/۰۹۶	۰/۰۳۳	-۰/۱۴۱	الگوی ارتباط والد-فرزند - خودشناسی انسجامی والدین	مستقیم
۰/۰۳۱	-۰/۰۸۹	۰/۰۵۹	-۰/۱۳۱	الگوی ارتباط والد-فرزند - خودپنداره دانش آموز	
۰/۰۰۱	۰/۵۴۸	۰/۱۱۶	۰/۸۳۴	خودشناسی انسجامی والدین - خودپنداره دانش آموز	غیرمستقیم کل
۰/۰۴۱	-۰/۰۵۲	۰/۰۶۵	-۰/۱۲۱	الگوی ارتباط والد-فرزند - خودپنداره دانش آموز	
۰/۰۱۶	-۰/۱۴۱	۰/۰۷۸	-۰/۲۷۸	الگوی ارتباط والد-فرزند - خودپنداره دانش آموز	

جدول ۳ نشان می‌دهد الگوی ارتباط والد-فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به واسطه خودشناسی انسجامی والدین به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۵ پیش بینی می‌کنند ($P < ۰/۰۵$)، $\beta = -۰/۰۵۲$.

جدول ۳ نشان می‌دهد الگوی ارتباط والد-فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۵ پیش بینی می‌کنند ($P < ۰/۰۵$)، $\beta = -۰/۱۴۱$. خودشناسی انسجامی والدین، خودپنداره دختران نوجوان را به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ پیش بینی می‌کنند

شکل ۱: الگوی ساختاری پژوهش

Lopez (۳۹) همسو می‌باشد. آن‌ها در مطالعات خود دریافتند با توجه به اینکه نوجوانان خانواده را به عنوان مهم‌ترین کمک برای رضایت از زندگی می‌دانند، نوع رابطه با والدین نقش مهمی در بهزیستی روانشناختی فرزندان و در نمای کلی‌تر در خودپنداره‌ی آن‌ها ایفا می‌نماید، به عبارتی دیگر، روابط مؤثر با والدین موجب شکوفایی هویت فردی و ایجاد دیدگاه مثبت نسبت به خود گردد در حالی که وجود

بحث

هدف پژوهش حاضر پیش بینی خودپنداره دختران نوجوان بر اساس الگوی ارتباط والد-فرزند و خودشناسی انسجامی والدین آن‌ها انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد الگوی رابطه والد-فرزند، به صورت منفی و معنادار خودپنداره دختران نوجوان را پیش بینی کرد. این یافته با نتایج پژوهش‌های Walsh و همکاران (۳۷)، Piko & Hamvai (۳۸)، و Edwards &

تعارض و کشمکش در روابط والد-فرزند می‌تواند جوانب مختلف زندگی فرزندان را تحت تأثیر قرار دهد.

در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت افرادی که در خانواده‌های برخوردار از مهارت‌های ارتباطی خوب در کنار انسجام و احترام زندگی می‌کنند، ارزیابی مثبت و دیدی وسیع‌تر به جنبه‌های مختلف موضوعات در درون خانواده دارند که نگرش‌ها و عقاید آن‌ها را در مورد «خود» تحت تأثیر قرار می‌دهد، بنابراین، نقش خانواده از طریق روابط بین والد-فرزند در شکل‌گیری خودپنداره نمایان می‌شود (۴۰). خودشناسی انسجامی والدین با توجه به این که کوششی انطباقی برای درک تجارب خود در خلال زمان به‌منظور دستیابی به نتایج مطلوب است، نوعی آگاهی لحظه به لحظه از حالات روان‌شناختی و توان تمایز و تحلیل محتوای تجارب کنونی به ارمغان می‌آورد که تجارب و صفات «خود» را در ترکیبی معنی‌دار یکپارچه می‌کند و وحدت می‌بخشد و به‌واسطه خودنظم‌دهی، رفتارهای انطباقی و تصمیم‌هایی با توجه به شرایط حال به وجود آید که همین موارد می‌تواند با تحت تأثیر قرار دادن روابط میان والدین و فرزندان، زمینه را برای شکل‌گیری خودپنداره فراهم نماید چرا که به ترکیب تجربه‌ها و اسنادهای مربوط به خود به صورت معنی‌دار، تلفیق و تنظیم تجارب فرایند خودنظم‌دهی و در نتیجه موجب ادراک متفاوت و دقیق‌تر از تمام تجارب گذشته اعم از دل‌بستگی‌ها و روابط والدگری می‌شود (۲۲). از سوی دیگر، با توجه به این که خودشناسی انسجامی متغیری است که در سطح درون فردی نقشی هماهنگ کننده ایفا می‌کند و با پردازش اطلاعات مختلف مرتبط با خود فرد، موجب انسجام می‌شود، به نظر می‌رسد افکار، هیجانات و رفتارهای فرد را در روابط بین فردی وی با فرزندانش هدایت می‌کند و از این مسیر نیز خودشناسی انسجامی می‌تواند به عنوان میانجی در رابطه‌ی بین سبک‌های دل‌بستگی و خودپنداره نقش مهمی ایفا نماید (۲۱).

بسته به نوع الگوی رابطه‌ی ای که هر یک از والدین در ارتباط خود با فرزند خود در پیش می‌گیرند، فرزندان به نوعی تحت تأثیر قرار می‌گیرند؛ فرزندان که والدین آن‌ها از الگوی رابطه‌ی ای‌رهایی یا کنترل‌گری بیش از حد در روابط‌شان استفاده می‌کنند موجب شکل‌گیری این عقیده در فرزندان می‌شوند که نیازهای عاطفی آن‌ها چندان از سوی والدین مورد توجه واقع نمی‌شود و چه بسا چندان

مورد علاقه والدین خود نیستند. حس دوست‌نداشتنی بودن و پذیرش مشروط از سوی این والدین خودپنداره مشروطی را در آن‌ها به وجود می‌آورد که در موقعیت‌های مختلف شکننده و متزلزل خواهد بود (۱۴). نشان داده شده است خانواده‌های متوقعی که عملکرد کمتر از کامل را با انتقاد آشکار یا ضمنی پاسخ می‌دهند و شیوه‌های مستبدانه‌ای به کار می‌گیرند، موجب تربیت فرزندان می‌شوند که شیوه‌های انتقادی ارزیابی از عملکرد خود را فرا می‌گیرند که این موضوع در یک چرخه‌ی معیوب، زمینه را برای شکل‌گیری خودپنداره منفی و تضعیف خودپنداره مثبت در فرزندان فراهم می‌نماید (۴۱).

نتایج پژوهش همچنین نشان داد خودشناسی انسجامی والدین، به صورت مثبت و معنادار خودپنداره دختران نوجوان را پیش‌بینی نمود. این یافته با نتایج پژوهش‌های Emery و همکاران (۴۴) همسو می‌باشد که دریافتند جو مسالمت‌آمیز و آرامش بخش در خانواده با تبادل هیجانات مثبت می‌تواند به تقویت روابط میان افراد خانواده منجر شود که این تبادلات میان فردی با بازخوردهایی که به همراه دارد می‌تواند به فرزندان در رشد تنظیم و کنترل خود و درنهایت کسب شناخت از خود کمک نماید. هر اندازه خانواده از محیط و جو عاطفی سالم و در نتیجه رفتارها و تعاملات سالم‌تری بهره‌مند باشد و به عبارتی صداقت، صمیمیت، یکدلی، یکرنگی، ملاحظت، مهربانی و عشق بر فضای عمومی خانواده غالب شود، به همان میزان رشد روانی فرد تحت تأثیر قرار می‌گیرد، به کودک در رشد تنظیم و کنترل خود کمک کند. در سوی مقابل، بی‌توجهی والدین به سالم‌سازی روانی و عاطفی کودکان و نوجوانان و نبود روابط مناسب در بیشتر موارد آن‌ها را با کمبودهای عاطفی، انگیزش و مشکلات روانی و از جمله خودبیگانگی نسبت به احساسات و هیجانات خود و دیگران روبه‌رو کند که در نهایت به کاهش خودشناسی و ضعف خودپنداره منتهی شود.

در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که خودشناسی انسجامی، مسئولیت‌پذیری، پردازش شناختی فعال در مورد خود و رویدادهای گذشته را بر عهده دارد و تجربه‌ها و صفات خود را در ترکیبی معنادار وحدت می‌بخشد و بدین ترتیب خودشناسی انسجامی در والدین افکار و رفتارهای آن‌ها را در قبال فرزندان‌شان تعیین می‌کند. زیرا، نوع شکل‌گیری

روانشناختی کمتر خواهد بود، به این گونه که خودشناسی انسجामी که تجارب و ویژگی‌های مرتبط با آن‌ها را در یک چارچوب معنادار ترکیب و متحد می‌نماید، به عنوان یک فرآیند انعطاف‌پذیر و یکپارچه از طریق خودتنظیمی می‌تواند این امکان را به افراد بدهد که افکار و احساسات خود را از طریق درک توانایی‌های خود و شناسایی مناسب‌ترین فعالیت‌ها برای دستیابی به نتایج مطلوب سازمان‌دهی کنند و همچنین با برقراری ارتباط بین فعالیت‌های مختلف و تجارب گذشته و آینده، شرایط مناسبی را برای ارتقای تصور از خود و خودپنداره فراهم کنند (۱۱). از آنجا که محور اصلی خودشناسی انسجामी، توانایی شخص در بی‌اعتنایی به کشش‌های درونی یا تغییر آن‌ها و نیز توقف تمایلات نامطلوب و پرهیز از عمل بر اساس آن‌هاست، محیط و جو مطلوب و عاطفی خانواده، فرد را مجهز می‌کند که از طریق خودشناسی انسجामी بتواند رفتارهای واکنشی خود را یکپارچه و کنترل کند و از برخی از رفتارها امتناع کند (۴۸). خودشناسی انسجामी متغیری است که در سطح درون فردی نقشی هماهنگ کننده ایفا می‌کند و با پردازش اطلاعات مختلف مرتبط با خود فرد، موجب انسجام در سطح سیستم روانشناختی می‌شود و افکار و هیجانات و رفتارهای فرد را در روابط بین فردی وی با فرزندانش هدایت می‌کند. به‌طور کلی زمانی که فرد یک الگوی ارتباطی مؤثر و ایمن را همراه با حس انسجام و خودآگاهی درونی می‌کند، بازنمایی‌های درونی مثبتی را از خود در زمینه دلبستگی اتخاذ می‌کند. انگاره‌های دلبستگی‌اش را به لحاظ روانشناختی در دسترس و پاسخ‌گو در نظر می‌گیرد و حس مثبتی را از خود و دیگران گسترش می‌دهد. الگوی ارتباط والد-فرزند نامناسب موجب کاهش خودآگاهی شناختی-هیجانی و سپس منجر به ناآگاهی از نیازهای ارضاننده عاطفی-هیجانی می‌شود که افکار و رفتارهای بین فردی آن‌ها را کنترل می‌کنند. این شرایط موجب والدگری ناکارآمد در پرورش فرزندان شده و خودپنداره‌ی آن‌ها را نیز تحت تأثیر منفی قرار می‌دهد (۴۹). به این صورت الگوی ارتباط والد-فرزند از طریق خودشناسی انسجामी می‌تواند روی خودپنداره فرزندان تأثیر بگذارد.

نتیجه گیری

خودپنداره دختران نوجوان به صورت منفی توسط الگوی ارتباط والد-فرزند و به صورت مثبت توسط خودشناسی انسجामी والدین قابل پیش‌بینی بود و الگوی ارتباط والد-

«خود» تا حدودی رهنمود دهنده و مشخص‌کننده رفتار شخص و نگرش فرد در اجتماع است به این دلیل که به ساختن نظامی از ارزش‌ها می‌پردازد که ارزیابی از خویشتن در مرکز آن قرار دارد. خودشناسی انسجामी، در قالب یک ساختار شخصیتی، فرآیندهای خودتنظیم‌گرانه را در والدین تحت تأثیر قرار می‌دهد که در شیوه‌های فرزندپروری آن‌ها و نحوه رفتار با فرزندان شان نمود پیدا می‌کند (۴۵). در این راستا، خودشناسی انسجामी به فرد این امکان را می‌دهد که به‌واسطه درک توانمندی‌های خود، افکار و احساساتش را سازمان دهد و مناسب‌ترین فعالیت‌ها را برای رسیدن به اهداف نتایج مطلوب، شناسایی و انتخاب کند؛ بنابراین، زمانی که این اهداف در مورد فرزندان تدوین شده باشند، خودشناسی انسجामी به والدین در جهت پیشبرد رفتارها و اهداف شان در رابطه با فرزندان کمک خواهد کرد (۲۲). این والدین، موجب درونی‌سازی بیشتر نگرش‌ها و تنظیمات رفتاری فرزندان، برقراری پیوند عاطفی و روابط معنادار و در عین حال رشد فرایندهای سیستم خود و پذیرش ارزش‌های حقیقی زندگی، و در نهایت، تحول توانایی‌های خودتنظیم‌گری و کسب شایستگی‌های هیجانی و شناختی در فرزند می‌گردد. والدینی خود قادر به تنظیم افکار و رفتارهایشان هستند به نوجوان خود در خودتنظیمی و شناخت خویشتن و تشکیل خودپنداره‌ی مثبت کمک‌کننده خواهند بود (۴۵).

نتایج به دست آمده نشان داد الگوی ارتباط والد-فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به واسطه خودشناسی انسجामी والدین به صورت منفی پیش‌بینی کرد. این یافته با نتایج پژوهش‌های Prout و همکاران (۴۶) و ترازوی و خادمی (۴۷) همسو بود که دریافتند پدید آمدن خودپنداره در نتیجه رفتار و واکنش دیگران نسبت به فرد، به خصوص نوجوانان است و رشد هویت کودکان و نوجوانان به تجارب و ادراکات آن‌ها از خانواده و به ویژه والدین وابسته است و در این میان پیوند عمیق و رابطه عاطفی میان والدین حائز اهمیت است و باعث پرورش حس خودباوری و اعتماد به نفس در فرزندان می‌شود.

در تبیین نقش میانجی خودشناسی انسجामी در رابطه‌ی بین الگوهای ارتباط والد-فرزند و خودپنداره نوجوانان چنین به نظر می‌رسد که با توجه به نقش تسهیلگر فرایند خودشناسی در همسانی درونی و ویژگی خودنظم دهنده آن، با افزایش میزان خودشناسی، همسانی درونی بیشتر و مشکلات

فرزند، خودپنداره دختران نوجوان را به واسطه خودشناسی انسجامی والدین به صورت منفی پیش بینی می‌کند. از این رو پیشنهاد می‌گردد که با برگزاری کارگاه‌های آموزشی با محوریت ارتقای خودشناسی و بهبود الگوهای ارتباط والد-فرزند برای خانواده‌ها جهت ارتقای آگاهی والدین از عملکردشان و تأثیر آن بر فرزندان نوجوان خود اقدام بورزند. همچنین غربالگری والدین دانش آموزان از حیث الگوهای ارتباط والد-فرزند و بررسی مشکلات جاری آن‌ها به همراه ارائه خدمات مشاوره‌ای به چنین والدینی به همراه فرزندانشان، می‌تواند گام بزرگی در ارتقای سطح سلامت روان دانش آموزان باشد. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به جمع آوری اطلاعات و انتخاب نمونه از والدین دانش آموزان و در بین دختران نوجوان مقطع اول متوسطه شهر تهران اشاره نمود که تعمیم نتایج را به سایر شهرها محدود می‌نماید.

سیاسگزاری

این مقاله حاصل بخشی از رساله مقطع دکتری پروین صدقی و به راهنمایی خانم دکتر آرزو شمالی اسکویی به عنوان استاد راهنما، مصوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن در سال ۱۴۰۰ از گروه روانشناسی با کد اخلاق تصویب شده به شرح IR.IAU.TNB.REC.1400.024 می‌باشد. از شرکت کنندگانی که در ارائه اطلاعات و نظرات ارزشمند خود به این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله حاضر هیچ گونه تعارض منافی را گزارش نکرده‌اند.

References

1. Keating DP, Demidenko MI, Kelly D. Cognitive and Neurocognitive Development in Adolescence. 2019. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.23636-5>
2. Page CE, Coutellier L. Adolescent stress disrupts the maturation of anxiety-related behaviors and alters the developmental trajectory of the prefrontal cortex in a sex-and age-specific manner. *Neuroscience*. 2018;390(2):265-277. <https://doi.org/10.1016/j.neuroscience.2018.08.030>
3. Moghadam R, Tabibi J, Hajinabi K. [A comparative study of adolescent and youth health status: A systematic review]. *Journal of Health Promotion Management*. 2019;8(6):67-75. <http://jhpm.ir/article-1-1097-en.html>
4. Benson JB. *Encyclopedia of infant and early childhood development*. Elsevier; 2020. <https://www.elsevier.com/books/encyclopedia-of-infant-and-early-childhood-development/benson/978-0-12-816512-6>
5. Zeigler-Hill V, Shackelford TK, editors. *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Cham: Springer International Publishing; 2020: 153-160. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3>
6. Baumeister RF. Identity, self-concept, and self-esteem: The self-lost and found. In *Handbook of Personality Psychology*. Academic Press. 1997: 681-710. <https://doi.org/10.1016/B978-012134645-4/50027-5>
7. Niveau N, New B, Beaudoin M. Self-esteem interventions in adults-a systematic review and meta-analysis. *Journal of Research in Personality*. 2021;94(1):104-131. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2021.104131>
8. Rezayi Jamaloyi H, Abolghasemi A, Narimani M, Zahed-Babelan A. [A comparison of self-perception and school relations between middle school students with specific learning disorder and normal students]. *Research in Cognitive and Behavioral Sciences*. 2017;7(1):65-80.
9. Jafari A, Ramani H, Amirimajd M. [The prediction of moral judgment in talent and non-talent female students of elementary schools based on individual-family values and self-concept]. *Research in Cognitive and Behavioral Sciences*. 2016;6(2):65-80.
10. Triana R, Keliat BA, Wardani IY, Sulistiowati NM, Veronika MA. Understanding the protective factors (self-esteem, family relationships, social support) and adolescents' mental health in Jakarta. *Enfermeria Clinica*. 2019;29(52):629-633. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2019.04.096>
11. Prioste A, Tavares P, Silva CS, Magalhães E. The relationship between family climate and identity development processes: the moderating role of developmental stages and outcomes. *Journal of Child and Family Studies*. 2020;29(6):1525-

1536. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01600-8>
12. Choe SY, Lee JO, Read SJ. Self-concept as a mechanism through which parental psychological control impairs empathy development from adolescence to emerging adulthood. *Social Development*. 2020;29(3):713-731. <https://doi.org/10.1111/sode.12431>
 13. Berzonsky MD, Kuk LS. Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*. 2000;15(1):81-98. <https://doi.org/10.1177/0743558400151005>
 14. Chang L, McBride-Chang C, Stewart SM, & Au E. Life satisfaction, self-concept, and family relations in Chinese adolescents and children. *International Journal of Behavioral Development*. 2012;27(2): 182-189. <https://doi.org/10.1080/01650250244000182>
 15. Nomaguchi KM. Parenthood and psychological well-being: Clarifying the role of child age and parent-child relationship quality. *Social Science Research*. 2012;41(2):489-498. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2011.08.001>
 16. Bagheri F, Ghafari Javar Zadeگان F. [A study of psychometric characteristics and the Theoretical Model of Parent Child Relation Pattern Questionnaire among 15-30-year-old individuals in Tehran]. *Quarterly of Educational Measurement*. 2013;3(12):41-70. https://jem.atu.ac.ir/article_5661_en.html
 17. Javani L, Shariatmadar A, Farrokhi NA. [Study on relationship between child-parent conflict and student's academic self- concept with their life satisfaction]. *Journal of Counseling Research*. 2016;14(56):25-44. <http://iran-counseling.ir/journal/article-1-51-en.html>
 18. I'tesami-Pur R, Baqeri F, Zare' Bahram Abadi M. [Investigating the parent-child relationship pattern based on Iranian-Islamic Native Model with communication skills and students' Self-esteem intermediation]. *Journal of Islamic Education*. 2020; 15(31): 109-125.
 19. Hosseini M, Bayat R, Yaghmaei F, Hosseinzadeh S, Nasiri N. [The correlation of family functioning dimensions and self-concept of adolescent smokers in Zanjan]. *Journal of Health Promotion Management*. 2012;1(4):61-68. <http://jhpm.ir/article-1-101-en.html>
 20. Li W, Zeng X, Wang Y, Curtis R, Sparks E. Does school matter for students' self-esteem? Associations of family SES, peer SES, and school resources with Chinese students' self-esteem. *Research in Social Stratification and Mobility*. 2021;71(1):1-9. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100565>
 21. Ghorbani N, Bing MN, Watson PJ, Davison HK, LeBreton DL. Individualist and collectivist values: Evidence of compatibility in Iran and the United States. *Personality and Individual Differences*. 2003;35(2):431-447. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00205-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00205-2)
 22. Ghorbani N, Watson PJ, Hargis MB. Integrative Self-Knowledge Scale: Correlations and incremental validity of a cross-cultural measure developed in Iran and the United States. *The Journal of Psychology*. 2008;142(4):395-412. <https://doi.org/10.3200/JRPL.142.4.395-412>
 23. Ghorbani N, Watson PJ, Fayyaz F, Chen Z. Integrative self-knowledge and marital satisfaction. *The Journal of Psychology*. 2015;149(1):1-8. <https://doi.org/10.1080/00223980.2013.827614>
 24. Ghorbani N, Cunningham CJ, Watson PJ. Comparative analysis of integrative self-knowledge, mindfulness, and private self-consciousness in predicting responses to stress in Iran. *International Journal of Psychology*. 2010;45(2):147-54. <https://doi.org/10.1080/00207590903473768>
 25. Asghari MS, Besharat MA. [The relation of perceived parenting with integrative self-knowledge]. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2011; 30:226-30. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.045>
 26. Kline RB. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. United States: Guilford publications; 2015. <https://www.guilford.com/books/Principles-and-Practice-of-Structural-Equation-Modeling/Rex-Kline/9781462523344>
 27. Saraswat RK. *Manual for Self-Concept Questionnaire*. National Psychological Corporation, Agra. 1984. <https://www.npcindia.com/Psychological-Test/SELF-CONCEPT-QUESTIONNAIRE/1000187/1>
 28. Ghaljahi M, Rahdar S, Almasi SZ, Ahmadi S, Igwegbe CA. [Survey dataset on the externalizing self-esteem and gender effects on self-esteem subscales of students in Zabol University of Medical Sciences,

- Iran]. *Data in Brief*. 2018; 21:407-413. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2018.10.019>
29. Khan A, Alam S. Self-concept in relation to achievement motivation of high school students. *The International Journal of Indian Psychology*. 2015;2(4):62-71. <https://doi.org/10.25215/0204.006>
 30. Abed S, Soorani R, Mohammad Davoodi AH. [Predicting children's self-concept based on family communication patterns according to Islamic teachings]. *Humanities Horizons*. 2020;4(42):39-68. <http://pazhouheshha.ir/List.aspx?volume=9056>
 31. Bakhsh F, Moeen L, Sahami S. [Relationship of power structure in the family with self-concept and mental health of female elementary teachers in the city of Darab]. *Women and Family Studies*. 2012;5(16):49-64. <https://www.sid.ir/en/Journal/ViewPaper.aspx?ID=407599>
 32. Nematzad A, Bagheri F, Abolmaali K. [The prediction of the quality of marital life based on communication patterns and subjective well-being, taking into account the role of mediating intimacy]. *Journal of Psychological Science*. 2018;17(68):453-462. <https://www.sid.ir/en/Journal/ViewPaper.aspx?ID=692737>
 33. Khorasani Zadeh A, Poursharifi H, Ranjbaripour T, Bagheri F, Poyamanesh J. [Structural pattern of the relationship between parent-child relation patterns and early maladaptive schemas with the mediating role of attachment styles]. *Quarterly of Applied Psychology*. 2019;13 (1): 55-76.
 34. Ghorbani N, Watson PJ, Bing MN, Davison HK, LeBreton D. Two facets of self-knowledge: Cross-cultural development of measures. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*. 2003;129(3):238-268. <https://nimaghorbani.com/wp-content/uploads/2021/08/Two-facets-of-SK-2003.pdf>
 35. Ghorbani N, Watson PJ. [Self-knowledge processes and rational and experiential information processing systems in Iran and the United States]. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied* 2005; 2(5):3-14. https://jip.stb.iau.ir/article_512434.html?lang=en
 36. Aftab R, Shams A. [Relationship between integrated self-knowledge and resilience with anxiety of being infected by COVID-19: The mediating role of intolerance of ambiguity, worry, and physical activity]. *Sport Psychology Studies*. 2020;9(32):201-226.
 37. Walsh SD, Harel-Fisch Y, Fogel-Grinvald H. Parents, teachers and peer relations as predictors of risk behaviors and mental well-being among immigrant and Israeli born adolescents. *Social science & medicine*. 2010;70(7):976-984. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2009.12.010>
 38. Piko BF, Hamvai C. Parent, school and peer-related correlates of adolescents' life satisfaction. *Children and Youth Services Review*. 2010;32(10):1479-82. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.07.007>
 39. Edwards LM, Lopez SJ. Perceived family support, acculturation, and life satisfaction in Mexican American youth: A mixed-methods exploration. *Journal of Counseling Psychology*. 2006;53(3):279-287. <https://psycnet.apa.org/buy/2006-08780-001> <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.3.279>
 40. Kamali Igoli S, Abolmaali Alhoseini K. [Predicting cognitive emotion regulation strategies according to family communication processes and perfectionism in high school adolescent girls]. *Journal of Applied Psychology*. 2017;10(4): 291-310. https://apsy.sbu.ac.ir/article_96617.html?lang=en
 41. Sabzevari P, Ghanbari S, Nazarboland N. The relationship between family functioning and adolescent girls' body image: The mediating role of perfectionism. *National Congress of Child and Adolescent Psychology, Tehran*. 2018;7(9): 31-50 <https://www.sid.ir/fa/seminar/ViewPaper.aspx?ID=20511>
 42. Gardner WL, Garr-Schultz A. Understanding our groups, understanding ourselves: The importance of collective identity clarity and collective coherence to the self. 2017: 125-143. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71547-6_7
 43. Shin JY, Steger MF, Henry KL. Self-concept clarity's role in meaning in life among American college students: A latent growth approach. *Self and Identity*. 2016;15(2):206-223 <https://doi.org/10.1080/15298868.2015.1111844>
 44. Emery LF, Walsh C, Slotter EB. Knowing who you are and adding to it: Reduced self-concept clarity predicts reduced self-expansion. *Social Psychological and Personality Science*. 2015;6(3):259-266.

- <https://doi.org/10.1177/1948550614555029>
45. Besharat M, Bazzazian S, Ghorbani N, Asghari M. [Predicting children's integrative self-knowledge in terms of parenting characteristics of parents]. *Journal of Family Research*. 2014; 10(1): 65-78. https://jfr.sbu.ac.ir/article_96678.html
46. Prout TA, Malone A, Rice T, Hoffman L. Resilience, defense mechanisms, and implicit emotion regulation in psychodynamic child psychotherapy. *Journal of Contemporary Psychotherapy*. 2019;49(4):235-244. <https://doi.org/10.1007/s10879-019-09423-w>
47. Tarazi Z, Khademi M. [The effectiveness of teaching learning and study strategies on the development of self-concept in students with test anxiety]. *Journal of School Psychology*. 2012;2(1):80-98. http://jpsp.uma.ac.ir/article_57.html?lang=en
48. Jones JD, Ehrlich KB, Lejuez CW, Cassidy J. Parental knowledge of adolescent activities: links with parental attachment style and adolescent substance use. *Journal of Family Psychology*. 2015;29(2):191-200. <https://psycnet.apa.org/buy/2015-08585-001> <https://doi.org/10.1037/fam0000070>
49. Mohammadi T, Saber S. [The mediating role of self-concept in relation between attachment to parents and peers with prosocial behaviors]. *Quarterly of Applied Psychology*. 2018;12(3):396-417.